

ЧУРАЛЧЫ УОЛАТТАРА САХАЛАРТАН БАСТЫННАР

(Иван Ярыгин аатынан турниры көрөн баран)

Билэрбит курдук, тохсунуу 24-26 күннэригэр көгүл туштууга Красноярский куоракка Иван Ярыгин аатынан 25-с Голден Гран-при норуоттар икки ардыларынаа турнир буолан түмүктэннэ. Тустууну сүгээрээччилэр күрэхтэһиин хаамылынан араадыыанан иһигиһит, телевизорунан көрдүбүт.

Саха сириттэн 14 бөрөс кытынна. Тустуу саҥа быраабыланын, саҥа ыһааһыларынан ытыллына. Билиги уолаттарбыт дойдуларыгар икки мэтээли илдьэ кэллэлэр. Норуоттар икки ардыларынаа кылаастаах маастар Владимир Флегонтов бастаагы көрсүһүүтүгэр Байрхун Жамьяны (Монголия) 11:0, иккитиһэр Нодар Арабадзе (Брянский) 10:4, үһүс көрсүһүүтүгэр В. Лебедев (Саха сирэ, Россия) 4:3, финал

агарыгар Николай Аянтовы (Гаджизистан) 8:4 хотутаалаа. Финалда Руслан Амар дзон уопуттаах бөрөсө (Брянский) 6 очукуонан сабырыттаран, үрүн көмүс мэтээл хаһаайына буолан улахан ситиһилиннэ. Кини Чурапчы улуусун Хайахсыт нэһилиэгиттэн төрүттээх Кыра эрдэбиттэн интэринээт-оскуола үөрөнүөтүгэр тустуунан дьарыктанар. Дьоксукайга 3 №-дээх өрө спорттивнай оскуолалар үөрөнүөтүгэр Билигин аан дойду чемпионо Герман Контоевка эрчиллэр.

Россия спордун маастар, олимпиадчы Николай Аянтовы бастаагыттар Магомед Расул Магомедовы (Россия) 8:0, иккис көрсүһүүтүгэр Расул Иашевы (Кабардино-Балкария) 6:0, үсүнүгэр Исмаил Мусукаевы (9:8) кыайталаата. Финал агарыгар

бэйэтин биир дойдулаагы Владимир Флегонтовка 4:8 ахсаанынан хотторон баран, 3-с мизэстэ иһин киирсинэ Нодар Арабадзе эрчиллэхтик хотон, боруонса мэтээли ылан, сыл улахан күрэхтэһиһин үтүгүйдик саҥалаата. Кини төрөөбүт сирэ - Арыйлаах нэһилиэгэ Кыра эрдэбиттэн убайыһынан Ваньанын Чурапчытаагы спорттивнай интэринээт-оскуола үөрөнүөтүгэр кэлбиттэ. Бу оскуоланы үөрэнн бүтэрэн, салгыы ЧГФКСИ үөрэнэр. Тренер Игнат Михайлович Сысаятин.

Уолаттарбытын бу кыайыларынан эрдэлээн турар, өссө үрдүк чыгачаллары ылаалларыгар, тус олохторугар ситиһиллэри баҕарыабыт.

Платон КОРКИН.

Сокуонна уларыһы туһунан

Государственный регистрационный кадастр уонна картография федеральнай сулуустатын Саха сиринээри салаата саҥа тутуллулар турар элбэх квартиралар дьэ кыттылас быһылытынан дуогабар түһөрсөччүлэргэ иһитиннэрэр.

2014 сыл тохсунуу 1 күнүттөн 294-дээх федеральнай сокуон кууһугэр киирдэ. Сүүрүн уларыһылыта - туттааччы саҥа тутуллуохтаах эбэтэр тутуллу турар дьэ кыттыһы туһунан дуогабары туттааччы гражданскай эппизитиһин страховкалыыра эбэтэр баан мэкитиһин (поручительство) ылаа булгуччулаах буолла.

Өскөтүн туттааччы дуогабарга ыһылыбыт усулуобуйалары куруубайдык кэһин, толорбот түгүнүгэр, саҥа сокуонунан, туттарааччыга толору харчы төлөбүрүн төнүннэриэхтээх.

Онон туттааччы Росреестрга дуогабары туттар обьектар гражданскай булгуччу бэйэтин харчыларын эбэтэр баан мэкитиһин страховкалыыра дуогабары боһоһор государственнай регистрацияламмыт күнүттөн дьэ тутуллан бүтэн, венной регистрациаламмыт күнүттөн дьэ тутуллан туттааччыга хас бирдии кыттыһы кытта дуогабар түһэрэригэр Росреестр управлениелар бу усулуобуйаны толорбутун туһунан биллэриэхтээх.

Онон саҥа киирбит уларыһылар саарбах туттарааччыттан дьон-сэргэ быраабын көмүскүүр аналлаахтар. Ол да буоллар дуогабар усулуобуйаларын болгоһомоһотук ааҕан, үөрэтэн баран иһин баттаһарга күһэллэргэ ыһаҕарыт.

Росреестр Саха сиринээри салаатын пресс-киниэ.

Эһиги болгоһомтобутугар

ТИЭХИНИКЭ РЕГИСТРАЦИЯЛАММЫТ, ТИЭХКӨРҮҮНҮ БАРБЫТ БУОЛУОХТААХ

Улууспут сүүрүннэ тыа хаһаайыстыбатын үлэлэринин дьарыктанар. Ону араас маркалаах тыраактар тутулдууга улахан оруолулаах, ахсаана сылтаа эбиһин иһэр. Бу тизхивизилэри учуокка туруорууга, туһанылыыларын хонтуруулааһына Гостехнадзор Чурапчы улуусунуу салаатыгар Валерий Николаевич Сивцев үлэллэр. Кини "Саҥа олох" хаһыат редакциятыгар сыдыан, үлэ-хамнас хайдах ытыллыларын туһунан биллэринэрэх.

Чурапчы улуусунуу 2014 сыл тохсунуу 1 күнүттэн турутууан учуокка 1500 тизхивиз (тыраактардар, самоходнай массыналар, суолу өнөрор-өрөмүөнүүр тизхивизилэр) учуокка тураллар. Ылаалы улуустарбытыгар Таатта-1572, Уус-Алданна-1800, Манэ-Хангаласка-1683, Аммага-950 тизхивиз учуокка бааллар. Ити бэйэти улууска тизхивиз арайаһыттан буолбатах. От-

тоһоммунт көрдөрүүтүнэн, сүөһү, сылгы ахсаанынан кинилэри кытары араа-бараа көрдөрүүлээхтэр, өссө чорбойбут, онон тизхивиз да элбэх. Холобур, Москвадан "Агролизинг" нөһүө 20 МТЗ, "Туймаада-лизинг" көмөтүнэн элбэх Кытай тыраактар атылаһылына. Дьон-сэргэ мөлүк, госпшина төлөмөөрү, регистрация тизхивизилэрин туруорбаттар. Нэһилиэк салайааччылар даҕаны ирдэһэ, хонтуруолуу сатаабаттар. Холобур, ааспыт сылта 176 регистрация докумунууа оноһуллуна. Ити иһигэр 116 учуокка саҥа туруу, 60-ча устуу, 10 хаттаан регистрациялааһын баар. 70 госнүөмэр бэрилиннэ. 84 күйү тыраактары ыһылыта, туһанылаах эксэмэн туттаран, дастабырыһаһа ыһылылар. Ити иһигэр-18 саҥа туттары, болдоор ааспыт уларыһы-49, категорияны үрдэтти-5, сүтэриһи хаттаан онотторуу-12. Үөрөтөргэ 3 көгүлээх (лицензияла-

ах) сирдээхпит-Диринг агрооскуола, "Арчы" үөрэтэр киин, Ойуулунаагы лещей Урууку кэмтэ оскуолаларга тракторование дзон предмет баара. Бүтэр-биттэр дастабырыһаһа ылаалара. Тыраактар тутулун, суол быраабыларын үөрэттэнэр, кэлин бу тизхивизилэри үлэ-мөлүкүгэр улахан туһалаах буолара. Маны хаттаан илдьэриэх баар этэ.

Учуокка турбут тизхивизилэригэр-тэн 1200-һэ техосмотру барда, онтон 1161-рэ үлэлииртэ көгүл ыһылылар. Үчүгэй балэмээхтэр "Доржоник" ХЭТ, "Миндаагай" ТХПК, "Чыаптара" ТХПК, "Төһүрүстээх" бааһынай хаһаайыстыба кыттыһылар. Сыл айы бэс ыһылар "Трактор" профилактикалыр операция ыһылылар. ГАИ, тыа хаһаайыстыбатын управлениетин, бийиги нөһүө холбоһуктаах рейдэлэр оноһуллаллар. Быйыл 200-тэн тахса тизхивиз бэриһэркэлэммиттэн 28 араас

кэһиктэр баалара булуллан боротуку-оллоһон, административнай эппизитиһэ-кэрдэһиһиһэр, 6000 солк. суумалаах ыстараап төлөтүлэр.

Ааспыт сылта 3 суол быһылаана (ДПП) таһаарылыһытыгар 1 күйү өлүө, 2 күйү араас өрүттээх эчэйиһи ыһылылар. Кытай тыраактарын күүһүн кыайан таба туһамакка, эчэйи тахсар. Элбэри састорон баран кыайбатаһына эмискэ күүскэ таттараллар, онуоха тизэ барыан, ойорһунан сууллуон сөп. Аны доһуһун иһин өрлөргө ыһытараллар. Сатаан ыһылаһа, сэрхтэрин сүтэрэн эчэйи ыһыахтарын сөп.

Хомуллубут госпшина улуус бюджеттыгар киирэр. Быһырын 743 тыһ. солк. кэһирилиннэ.

Тизхивизилээхтэр-саҥа атылаһылыттар, регистрациалаа иһиктэр, болдохторо ааспыттар кулун тутар ортотугар дьэри докумунуһун илдьэ кэлин учуокка туруу (тыа хаһаайыстыбатын управлениетин 23 №-дээх кабинеттар). Кулун тутар бүтүүтүттэн анал графитынан тизхивиз күүһү ыһылаһа.

Кэһиктэ Алексей СЛЕПЦОВ.

Болһойун, викторина!

Поэт, тылбаасчыт ГИМакаров-Дьуон Дьангылы төрөөбүтэ 100 сылыгар аналлаах викторина боһуруостара

доһомы ыһыларыгар ким кимнээх сүбэлэбиттэ?

15. _____ таптыыр, балһонна турар.

Сарсырданы көрсүһэриң, Санардыа сырдаан, сарданаран, Уһуһу үрү сулус сүтэриң, Бу ханнык тылбааһын геройай?

16. Социалистическай Улэ Геройугар аһаммыт ханнык хоһоон ыһаа буолан ыһыларай?

17. Дьуон Дьангылы ситэрбээх хаалбыт куучча суруйааччыта А.Т.Тардовскай «Василий Теркин» тылбааһын ким салгыы тылбаастаан күн сирин көрдөрбүтэ?

18. 1951 сыллаахтан Москва ханнык үөрэх кыһатыгар үөрэмэтэ?

19. Ара дойду саринитигэр Дьуон Дьангылы ханна уонна хас сыллаахха ыһааһыт бааһырыт?

20. Дьуон Дьангылы ханнык хоһоонуттан быһа тардыһыт?

Улуу ыһыах тардыһылар, Оһуһуу-куллу салалылар, Уһуһу үлүһ, төрүөх тахсыа, Үөрөн-көтөн норуот ыһыа.

21. "Бийиги иһэбит" хоһоон хас сыллаахха бэчээттэммиттэ?

22. Хас сыллаахха ССРС суруйааччыларын сокуонун чыһыһынан ыһылыт?

23. Эһиги-көмүс күннэрдээх Эдэр сааһым доһурутар Саһыыр, кэһиһиһэр, биһир сирдээх Саһам уураһаах ыһыһылар. Бу тыллары поэт кимнээх анааһыт?

24. Саха сиритэр гражданскай сарин геройун туһунан ханнык айымньыны суруйбуттэ?

25. Хоһоонунан роман геройа Уйбаанчык уол ханна үөрөмүһүт?

26. Ыр дьыл курааны тулуйбут Огтүүн, хаһыһыһын охсуһут, Иһэр уунан кыра-кыһаһа, Оһтө тэһиһит баар Чурапчы. Ханнык ыһаа буолбут хоһоонун тылларай?

27. "Уйбаанчык" дьон хоһоонунан суруллубут роман маһыһы ангарыт суруйан ханнык суруулаһа бэчээттэммиттэ?

28. ГИМакаров-Дьуон Дьангылы хас сыллаахха уонна ханна өлбүтэ?

29. Нуучча улуу суруйааччыта М.Ю.Лермонтов ханнык айымньытын тылбаастааһыт?

30. Ханнык хоһоонтон быһа тардыһыт?

Саһадаһа халлааным кыһыһыта Саһара уотунан кыһаһа Күөрөһи кууһаһа ыһаһа Кууһаһа сүүрүһү кыһыһа.

31. ГИМакаров-Дьуон Дьангылы хас сыллаахха уонна ханна өлбүтэ?

32. Нуучча улуу суруйааччыта М.Ю.Лермонтов ханнык айымньытын тылбаастааһыт?

33. Ханнык хоһоонтон быһа тардыһыт?

34. ГИМакаров-Дьуон Дьангылы хас сыллаахха уонна ханна өлбүтэ?

35. Нуучча улуу суруйааччыта М.Ю.Лермонтов ханнык айымньытын тылбаастааһыт?

36. Ханнык хоһоонтон быһа тардыһыт?

37. "Уйбаанчык" дьон хоһоонунан суруллубут роман маһыһы ангарыт суруйан ханнык суруулаһа бэчээттэммиттэ?

38. ГИМакаров-Дьуон Дьангылы хас сыллаахха уонна ханна өлбүтэ?

39. Нуучча улуу суруйааччыта М.Ю.Лермонтов ханнык айымньытын тылбаастааһыт?

40. Ханнык хоһоонтон быһа тардыһыт?

41. ГИМакаров-Дьуон Дьангылы хас сыллаахха уонна ханна өлбүтэ?

42. Нуучча улуу суруйааччыта М.Ю.Лермонтов ханнык айымньытын тылбаастааһыт?

43. Ханнык хоһоонтон быһа тардыһыт?

44. ГИМакаров-Дьуон Дьангылы хас сыллаахха уонна ханна өлбүтэ?

45. Нуучча улуу суруйааччыта М.Ю.Лермонтов ханнык айымньытын тылбаастааһыт?

46. Ханнык хоһоонтон быһа тардыһыт?

Гавриил Иванович Макаров - Дьуон Дьангылы төрөөбүтэ 100 сылыгар аналлаах литературнай викторина балаһыанһыта

Тэрийээччи: улуустаагы киин библиотека

Ыһыһылар кэмэ: олунуу 10-28 күннэра

Сыла: Чурапчыттан төрүттээх биһир дойдулааһыт, саха биллиилээх поэтэ, тылбаасчыта Гавриил Иванович Макаров-Дьуон Дьангылы олоһун, айар үлэһин уонна айымньыларын үөрэтэ, биллэ.

Кыттааччылар: нэһилиһиһи бары араһата, сааһыттан тутулуга суох.

Усулуобуйа:

- Викторина боһуруостарын күйү библиотекка олунуу 28 күнүгэр дьэри тизэрэһит, эбэтэр электроннай почтага ыһыһыт.

- Толору эппизит аайы биһир баал бэриһэр.

- Баал уолсай ахсаана тэһиһэр түгүнүгэр бастаах ыһыһыт кыттааччы бириэмэтэ учуоттанар.

- Викторина түгүгэ олунуу "Саҥа олох" хаһыаһа уонна библиотека сайтыгар тахсар; элпөчтэ: churib@mail.ru сайт: churib.ru

Наһарадалааһыт:

Кыайыһылаахтарга мэнэ сурук уонна биһирэбил бириһиһэр туттарыһыахтара.

31. ГИМакаров-Дьуон Дьангылы хас сыллаахха уонна ханна өлбүтэ?

32. Нуучча улуу суруйааччыта М.Ю.Лермонтов ханнык айымньытын тылбаастааһыт?

33. Ханнык хоһоонтон быһа тардыһыт?

Родина конюшина

MEMBERSHIP INFORMATION

Халасанорум
Халус тыластрын
Хамдур тутлак,
Хамарой тылдарын
Хамула тарбан,
Хом санахттан араган
Хондотулан ылаарбын...

[illegible]

Санааларым -
 Сарынысы сарыаларым,
 Саларгадым ырытылар
 Сарыталам ырытыларым.

**ИЛХЕНСТРОЕН
СИЭММЭР ТАМАНГА**

Кыт-кыра, кыраңый уаачырым
Куу сүрүк көбүтүңү үлүйдөк
Эбизде элтең үсрэмиз
Эрдийде эдериң сүксүтөң.
Алырчы, алырчыткан

Алтын дорнодод сүлбэнэр,
Атаадаан хуучнырда орднуур,
Аһууры айманыр хамнаар,
Салын юмт илэртэн шалын
Сонгоолын тосончлолтон

Идею о том, что такое счастье
Найдем мы в сердцах: там, где любовь!

Численность населения Республики Татарстан
в 1970 году по национальному составу
по республике в целом, по городам и сельской местности

Үрөшүрүт ийриги, аягың
Күн татык улагы жийик
Күзүңдөгү, мүн сымалын,

Ый сардын сыйыаһа айаа,
 Ыйарыҥ тислорон Ыйарар.
 Бу тере аабуу салгыары
 Ыйыаһаһа: мук суннам, умайыа,
 Ыйыаһа: айаарыҥ уурданыа,
 Ыйыаһа: айаа уһаныаһа.

VOIATREPAR

Төгүс доттой релаксациялык,
Төгүс доттой кыргыз бигеней,
Кыргыздын кызы улуу элестеткен
Кыргыздын, кыргыздын доттойу!
Салык: кыргыздын кызы

Синтетическая сфера, включающая

Биз уотун бу сыанды алатты
Кандуоду, кандуоду этүлүштү;
Биздин өйдүбүз сындасым
Биз сандарыбыз биле

Хотойдорук, омурд бидлээстүк
Хорсундук гэрээ бичүүлгэ!
Ийгээт ширээт тэвчээрбүт,
Ариундугаар ололтоот
Ариундугаар ололтоот анигаа,
Бэрхэт бэрхэт түрүүстүр!

ALSO AVAILABLE

[illegible]

**ОЛОХ АМТАНА СҮРЭХИЙН
ХААРЬДАА**

Олег Булаватинский, *сочинитель*,

Сынамалары программаны жасалыштын,
Чалгач да мектепке келетиндер
Нерсенин септешкен: ыбыштын,
Өйдөөбүт тыларбыз: тилектер,
Кун булар: да калып туурабын,
Благодарып сурап: сүзүктүн
Учкучтун, калыптанган ыбышын.
Жайыктын былыздык: дүймөтөр,
Биздин: калыптанган: калыптар,
Сүтүрүн: багарып: барыптын,
Халкыбыз: калыптанган: булуңуна,
Бирокто: кун: улуун: дүймөтөрүн
Калыптанган: калыптанган: калыптанган,
Ошону улантып: калыптанган,
Тобулар: улуун: калыптанган,
Барып: калыптанган: калыптанган,
Таштан: калыптанган: калыптанган,
Салып: калыптанган: калыптанган,
Калыптанган: калыптанган: калыптанган!

Күһи түгүстөк түгүрбөй?
 Күһи, дэ, торо айбарей,
 "Айар" дүй: төрүөтүз түгүр?
 Этүмүк этү, кэпсикүм этү
 Сана тийдирген булалар...
 Күр сүтүрү сүтүмүр,
 Холуурум этү мей,
 Ойдуурум этү мей
 Бу олодум көрүтүм!
 Күһи айар санаа мей,
 Дуурум түгүрүм, тыйырум,
 Айар айар түгүрүм чүрүм
 Харар дыйдар хөстүрүм,
 Сорор дүйн айыаттар,
 Айыаттар тийтүмү,
 Ойторүм мей айыам этү
 Санаа түгү кэпсикүм.

ҚЫҒИ МЕНДІГІ ҚАРҒАТ

Барытла гэстэйтлын хэмжээгээс
Тугууд хэмжээгээс барытла,
Барытла алын дагуу,
Сүүдэртэй дэвсгэртэй

Учрааг түрэмтийн дундаг эхэн
Бэрсийн өлсгөлөр хамгаалах,
Илээр, сордонор татмалд өлсөн
Бэлхэйд бэрсийн хэрхэлээх
Бүрхэн-чууны үрлэлэн
Кийн сатаан хөрөгт илэртэн..
Барьга аастын хангайтын
Абарар төмөрүн багрын..
Сэрээстийн да үдрийнх,
Холуудан аахын зорьтуулун,
Халдэгт дүн илтэн дүрүүлн
Элэгтэй, хайбалын нийлгэц..
Сигнэтэл үрлэл түрүүлээр
Сүрхүүг салгагч астиглант,
Ол шын буулгад, багдлар
Элээр, хэлээр хүрдлийн..

МІЖНАРОДНІ АРАБІ

[illegible]

OUTCRY CAMPAIGN

Кити сораглар аласттан калмаглар,
Соксанулар, донмалар-агар аластдан..
Кити тигиталар аласттан дорман..
Андылар бутлар, батлыгын

Олох сэтгэмэр үгүйс буулгаж
Олох зардныгэмэр мээрэй
Олох тэнгэрийгэмэр сэлсээр
Олох бэрлэмэр нэмэрлээ
Олох бэрлэмэр нэмэрлээ

СЫЛ - ХӨНӨТ

[illegible]

REFUTOP SUBSYSTEM

Агдоньмэр эхэмиз, өмдөбэр,
Кэпмэлэр, нөхүмэр бичдэйбим,
Бурданыг мэдэгдэнтэн ыралам,
Көрүмэр хамнагчтан кудратаран.
Талалар бүтүрөгдү мин буулам,
Төгтөрөн бугдара эхэмиз,
Олоотүтү дьаахн бугрэз түтүм,
Олордун бугдара сүрүм.
Кувнагчтан мин олоотун оотин,
Чүүмөгүн үнээдэ зос үнэ,
Сүрүмүмүн түтүмэйбэм,

Ҷаҳон, каттаестки самалбар.
Талафат бартинида мик дуднак
Талитиан бахшарат тиниан.
Олохтут дидану бахшарат тиниан
Олохтут бахшарат тиниан.

ТАЙГАЛ ЭМНЭСЭЭ БЭЛЭЭЧНИ

Этэлээр зүйт үзүү дотоор
"Тэгтмэл" оюорын айбаттар,
Кэлээр арьсца, хатгалар,
Дуулахын бүтэцнээр айжигар",
Сүрээр нүдээрээ сэвсгэр,
Ордуу хийстэйгээ аумхуттуу,
"Бу дүр, ол уотг сүрдэн ивчилээх
Күмэг эвнэр чарга татмалхот?"
Итгэлэн туульраа итгэлэнх
Дийлэн дэ хийлгээрч итгэлээр,
Айвртгоох аужигч туульруу
Доргоонх бэрхдэх ивчилээх...
Сүрэнг ньхуулгээ сэвсгэр
Ордуу айвртгээр аумхуттуу,
"Бу дүр, ол уотг сүрдэн ивчилээх
Күмэг эвнэр чарга татмалхот?"
Сүрдтэйгээ туульраа бүтэцнээр,
Сэлгэхөөрч туульруун бүтэцээр,
Хүрлэн аламгай бүрхлөөр
Чүлхтгээр ивчилэн үмийдэн

**БЕЛОРУССКАЯ КУЛЬТУРА
АЛТЫН-ЦЕПЕН**

[illegible]

Ташкенттин маданий
Табияти эң гүзели,
Ташы эң тугуруна,
Ташырың өзгөчө.
Биздин түзүн көргөнбүз
Бул жерде жашаган;
Бул жерде турган;
Бул жерде турупкан.

ВМЭС УОММФН ТУОЛБУПТУН

[illegible]

AFBAP

[illegible]

Мин иэдэр хооломд тымлара
Халхатхаа хаайтаран сылтасаа,
Халхатна быйыты арыдан
Тагынтын түн сырдыг уотуаар.
Үс боддуну умурддур
Сахабыт албан ааттаахтара
Аһын утагы амсатан
Сүтүгдэр төгс буорца тымчирэн.
Туох ааттаах омугу уматта
Адьархай бурсуу атыылаан,
Килби килбины кырыһан
Сахабыт сүөгилтэ адьынаа.
Омук эстибэт булатын,
Саха салгынан барыада,
Омук хастыһын ааттааһаары
Үүнүбэт эдэр калыаа.

оволоруу төрөшпүттэре 1979 сыллаахха үрдүк үөрөтү ситиһивилээхтэи бүтэрэн, төрөбүт Чурапчытыгар МТС тэриилтэттир мастарыскай сэбиэдиссэйинэн үлэтин саралаабыта. 1983 сылтан ПМК меллорацияга кылаабынай механиктынан үлээбэтэ. Бу үлэтин сырыттарына Райком уурааһынан, каадыры бөрөгөтүү бэрэдэһигин "Чурапчы" сойкуоска мастарыскай сэбиэдиссэйинэн аһаабыттара. Кили үлэлиин кэлэргэр мастарыскай көндөйө эрэ тутуллан турара. Николай Васильевич күөккэ ылсан, дыһни ситэттэһэн, туох баар оборудуоһиетын сакаастаан аралан монтахтаабыта. Тийбэт аралан тийбэтэ. Нормативтар төрүтү

Эртүүн шөвгдэх тэрүүн рн тэртл-
тэлэртэн сүүрэн-хөлөн, токар-
най, фрезерний, кузнеций, сна-
рочнай, онгон да атын оборудова-
ниелаах бэртээхэй мастарыскы
ай үлэж киллариллибита.
Сыһаннаах уолаттары түмэн,
үөрэтэрэн, семлэнэрдара сыры-
тынаран, "Турапчы" сохуос
клинитэр тыраахтардары, мас-
сынаалары, холбонор тизхини-
калари ермүсөөгүүр кыах уоско-
збита. Кытаанах суолун көннөрөн
огоруу, сана просека солохуна
сапарамыста. Манна оройуон би-
ир ытыктанар кинита, суол
огорооччу ДП. Лазарев үлэлзэ-
бита. Никодай Васильевич Дми-
трий Петровый кыпта тэнгэ
сүддүн, систерын быһыта түһэн,
тэбис-тэнгэ үлэлэспита.

1986 сэлтан солхуос кыла-
бснэй илжкннеринэн анаман албох
өрүтгээх үлалэри тэрийсйбита
Олортон биридэстэринэн авто-
парканы түмэн күүһүрдүбүтэ бу-
олар. 1988-1989 сылларга кураан-
наан, Амма уугуор, Кэбээйи Сийт-
тэлэгэр оттуурга күһалһын буол-
бута. Бу оттомкуот оту таһаыс тэ-
рээһинэ Николай Васильевич
санныгар сүктэрилдибита. Ону
барытын мысаран, сөттөөхтүк
дһайсыбита.

Ырынак ыар тынаа ыган, соххустар эстэргэ күүлэйдилэрэ. Николай Васильевич "Агросельэнерго" төрүттэлэтэр дүрүктөрүнэн аһаммыта. Манча кэлэн, фермаларга аналлаах, ол кэмгэ саналыы тииттээх германский оохтору олордутаалаабылара. Бу оохтору Германиятан кэлэн монтаждаабылара. Николай Васильевич специалисттары бэйэтэ арыаалаан илдьэ сылдьыбыта, "Николай" дииһытыраллара диин үөрө-көтө кэпсирэ. Вайэтин дьонун Германияга аһтан үөрөттөрбүтэ Фермаларга, ныйрой турар сиритэр анаан сылытар бетон биллэптэлэри бэйэлэрэ толкуйдаан оһорбуттара.

Улуу саялытат 2000 сылга МТС төрүлүштүгүз дүрүктүрүнүн аныгыта. Улуу жүйүз күйүтүз

мастарыскый улэтин
сэргэхсүштүтэ. Госсакаса диги
аатгаан зеленка бөрүтө астарбы
та. Николай Васильевич мань то-
лороору, түүнээри-күнээри
сүүрдэн, ис бөрүтө кыргын туран
бензин, салырытса, салтаас чаас бу-
лан, куруу бөрүтүн абырактатан,
түбүк бөрүтүн көрсүбүтэ. Хомой-
уох ийин, күһүн үлүүнү хомолду-
лутун кээни мань батарылыга ис
куус пөлһүүтүтэр үрдүкү салал-
таттан көмө суох этэ. Ким эрэ от-
чуотулар кыргын, туолука турба-
та буолуо, онон бөлүүтэ. Бу
үлүүнү батарылы ийин - күһүн

жээрлэгийн Николай Васильевич халдартын буулбута. Батарьлыбатах сенаж бааһыага сэтэйа-ымэйа сэтэн хаалбыта. Үзэнтэриэр хамнас төлөөрү, бэйэтин аатыар кредит ажэрлэсигэ. Бу барьта Николай Васильевича улахан охсуунан буулбута.

Актымбынай позициялаах буолан, аастыт быһбардарга сүрдээх көхтөөхтүк үлэһэбилтэ.

Икки соҕуһа депутат быһыытынан үлэһэбилтэ. Иккис быһбарылар үтүс албох хамаандата суох икки табаарыһымаан үлэһэн, оройуон Мунньаҕын депутатынан буолбута. Бу маһа, биллэн турар, Николай Васильевич иһин быһыытынан уонна үлэһит быһыытынан үтүө хаачыстыбаларын үрдүктүк сыанадаан, быһбардааччылар бэйэлэрин үрдүк итээллэрин биэрбиттэрэ. Эппит тылын толорон, чаһыйыл дьыллары кинилэти иттигэ холбоохунга улууска биир бастааһынан үтүө үлэни ыйытта. Тиһэх суолтутар атаарыыга биир билэр кинитэ: "Киниэт иттигэ үтүө дьыны холбоотун, төрө бэйэҥ суоһуҥ", - диэн муодарраан ыйыттан турардаахпын диэбитэ. Бу түгэн бэйэтин туһутар буолбакка, дьон туһутар кыһалларын биһирээтэр диһи саныбыт.

Кийн бү орто дийдуга дий-
уот тарихан, хэнчээри ыччалы
хаалдларга дылунар. Мань ба-
рытын ситийнэн, үс уол оруу
төрөтэй, сизинэр мөннөнгэс сэг-
тарын билэн барда. Уола Владик
аратын туһунан маньнык этэр:
"Биһиги бииргэ төрөөбүт үһүбүт
- Вася, Владик, Коля. Биһиги
арыт дьылзэк-уоттаан, үдэлэ-
эк-үөрөхтөөх дьон буоларбытын
ситийэн барда. Барыбытын биир-
тэ сыйдыарга, кини күүстээх буо-
ларга, дьону кылга сэмэй буола-
рга үөрэшилтэ Төрдүс орхон бы-
раатын Ганя ыкыһын Шураны
алта сааһыттан илһитэ Шура
билигин кооперативнай техникум
устудьуйонката. Убайыгар
махтала улахан. Барыбытыгар
биир тэнник сыһыамнаһара.
Эһэкин баган, билигин биир сиз-
нэ саахыматынан дыарыстанан
эрэр. Биһиги арабытын наһаа
үчүтэйик саныыбыт".

Саха кэһитин сэрэгтэн буу-ка-алха сылдыарын сөбүлүүрө. Кусбах күрөрөр сүрдөөх төрөһиннээхтик тахсан бултуур этибит. Кус, анды саана барыбы-тын түмэр кэһибит эгэ.

Тагталлаах мэргээн, амарах
ага, эгээрэ ага, убай, үтүе дээр
туһунан сырдык өйдөбүл бийиз-
хэ үмүдүтүө суоба.

Аржаа баска бивиргэ үөскэбиит доһоттора

Киһи олоһор орой-мэһи: оро сааһа, кулунчук курдук күөх кырдыкта кыырайа оонньообут кэмэ туохтааһар, да күндү өйдөбүлүнэн буолар. Ол кэмгэ биһиргэ алтыһан оонньообут-көрүлүбүт доҕотторун олохун тухары умуһалубат-уоскуйбат үтүө өйдөбүл буолан, олохун тухары арыалһаны, сылааһынан сыдыаһа сыттар. Киһи барыта биһир тэнг буолбатах. Ким эрэ онно-манна кыттыһа сатыа суоба, ким эрэ өр толкуйдаан, ырагалаан баран быһаарымы ытыһыа. Онтон сорохтор олох оргуйар үөһүтөр сылды-алларын ордороллор. Биһир оннук киһини доҕорбут, уйбайыт Николай Васильевич Окочешников эта.

"Бишиги убайбыт Николай Васильевич 1951 сыллаахха Алазар нэһилиэгэр Василий Семенович уоһа Александра Николаевна Оконешниковтар дьомхордунеригэр бастакы ормон төрөөбүтэ. Коля 3,5 саастаар ийэбит өлөн, Чурапчыга көһөн кэлбиһипит. Бастаан «Сельхоз» томторутар элээбит аах баларна-нарыгар олохбуһупут. 1960 сылаа-ахха аржаа баска дьомх туттан көспүһүпүт. Коля оро сааһа, оскуо-латтаары сыллара аржаа баска Комсомольскай уулуссара аастыта. Убайыт үс быраатыгар, илээ-балтынар сүрдөөх үчүгэйдики сыһыаннаһара. Кинилэр

кыһаларларыгар мэлдьи көмөлөһөрө, үөрүүлэригитэн олус дин ик иһигитэн долгууан үөрөрө-көтөрө. Сизгэ бырааттарыгар, баллыларыгар эмгэ сүрдээх истиги сыһыаннара. Кинилэр тистийи-лэригитэн олус астынара, үөрөрө-көтөрө. Олорор эмгэ олус сөбүлүүлэрэ, "Убаай Коля" диэн ааттыылара. Убайбыт чыһиэгий, ыраас, сиздээх оло-дьонго-сэргэтэ, үлэҥ сыһыана ити барыта биһигэхэ хааларбыт туохтаагар да күндү баайа буо-лар", - дээн балта Наталья Васи-льева ахтыр.

Учуутала, саха корустун бир улахан суруйааччыта В.С. Яковлев - Далан бэйэтин сүрүн героиня Коля оскуолатаары аатынан "Тассан" дигэн ааттаабыта дарыы элбэри этэр. Бу хомуллубут уобарас эрэрит, Коля үгүсүрүтэ бу уобараска баарын билэргэ алтыһып буоламмыт билэбит. Кырдьааһын харса суох туруулаһыны, эппит тыһыан толоро сатааһын бу барыта Коля характерытар баар этэ.

Оскуулаа сыйднан, ох саанан
Ыгыы көрүнгүн дьарыктаммыт.
Матри киби Дальнай Восток,
Россия таһымгар көрсөн, кы-
табы характаарын, хамнаабат
илишээрин дакаастабыт. Убай-
даруун Илья Васильев, Николай
Наушов кандидатттан бу спорт
көрүгө Саха сиригэр сайдарын

Ити дынтинэн бу сиргэ кэлбит хас бөөрдөн килизхэ, оройугар түһэр гына ололун суолун ыйан биэрэр сүбэ даганы, сэрэтэй даганы: "Эдэр кили, эн бу орто дойдута бариллибит күнтүгүндылтын хара бастакыттан кэдүүстээхтик туһан, олох кылгас, халтайга хаамыма, кураанагы кууһума" дигэ. Ону эдэр сымдан юм анааран көрбүтэ биэрий? Арай бу сааһыран олорон, олорбут олохсун ыраагалаан көрдөхсүнэ, кырдык даганы, үтүөнү үйэлээри огорбутун дигэ борт кыра, дуона суох курдук. Кили олою дигэ оинук кылгас уонна тутак. Бөөрдэ истигинткөрбүтүн, бөйүн кэлүөнэ дьонунг борт суһаллык "хомуһан", олохтоох сирдэригэр барбыттара эрэ баар буолар эбит.

Бу орто дийдута устан ааһар олохпутугар үчүгэй дьону кытта алтыһар, биһирэ эн-мин дэһэн үлэлэһэн олоһор туста дьол буолар. Сүгүк дээн баар эбит юһини кэбирэтэр, араас талкуйга, санаага киллэрэр. Дьэ, илһиник санньыар санаанан салайтаран, биһиги ортобутугар суох буола охсубут Гаврил Гаврильевич Погов түһүһүн ахтыы сүрүбүн эрэйин.

Улаханньык ыһыгастар кийим орто дойдуттан букаатыннаах-
тык барбыттан, билигин да ыһымат курдукпун, өрүү көөн баа-
рын курдук саныыбын Гаврил Гаврильевич баара эбитэ буол-
лар, тохсуунуу 31 күнүгэр 63 сааһын туолуо этэ. Төһө да кыпсас
олох ордордо, алдьан снорон, дыноно - сэргээр үтөө өйдөбүлү
хаалларан берда. Мында дайытар баар - суох түмүк туттар, ки-
эн туттар кийибит этэ. Кини дьингээх патриот этэ. Дьоно - сэр-
гэтэ себулзэн - таптаан, ыһыктаан "Тан-Гав" диэн ааттывылла-
ра. Богутур нэхилистик сэмистин председателинан улууһир
наминеригэр, нэхилистик улэте сэргээсийбитэ, оройуонна нэхили-
ктэр кулуктаһылларга биллэрээх мээстэлэн тупсан этэ.

Гаврил Гаврильевич наһаа сэмэй, куруук үөрөнөгө сымдаара. Миһигин наар дьэбэлзэн, "хайа бырааттым, туох солуннаах-хын!" дээн күлэрэ. Дынгэр, мин убай буолтабыс. Дьону бийэтигэр тардар чыгачи санаалаах этэ. Саха уола хас кырылыааһын бу дээн билбэһин, ол эрэри, киниэхээр киһи бары үтүү кырылыта барыта баар дииһин наада. Ол курдук, үтүү табаарыс, эрэллээх дөөр, талааннаах салайааччы, улахан артыыс. Үчүтэй хаачыстыба барыта баар киһитэ этэ.

Гаврил Гаврильевич "Санг олох" редакцитайгар редакторынан үлэлээр иэмнэригэр, үп-харчы кэмчи кэмнэригэр редакцийаны кытта типографияны холбоон, сүүрэн-көтөн, республикада бастакынан улуустарга офсетнай типографияны кылдырбигыз.Бу сана кэмгэ сана төхөөлүлүмү кылдыр бийр кэс-кылдыах сайаазааччы буларын көрдөрбүтэ.

Өсөө бэйр талаанынан артыгастырыа буолар. Кинигоонньуур спектаклларын элбэхтик көрбүт киһини. Элбэх араас оруулары оонньобута. Онтуката киһини үөрдэр да, соһуотар да этэ. А.А. Протопоповы кытта олус талсан үлэлииллэрэ. Иккиэн да талааннах дьон этилэр. Аны Гаврил баянист бэрэ этэ. Оччотоху кэмтэ музыка араас көрүнэ суоҕа. Үнүкүү киһэлэрин баяндар оонньоон мыйтаатчы.

Күннэки кэмээрэ доруубуйата олус мөлтөөн барыпта. Элбэхтик эмгэмийтэ, харьтааммыта. Ылалдыа да сындыан, куруук үлэтигэр, дыонутар-сэртитигэр мэддү үөрө - юго сындара. Кини мэлэһынэн кеммэ да билиинизибет суолээх кыттаанах эгэ.

Гаврил Гаврилович улахан дмээ кэргэн аята, эхээтэ этэ. Кэргэниинэн Варвара Дмитриевналын чачы да илээхтэ, эйэлээхтэ олорбуттара, өлөрүн улаатыннан, үөрэттэрэн, үлэхит өнөртоотулар. Өлөрүн тайгаларын бэлэн, бу орто дойдута кэлбит аналын сэтэри толорон, дымлоохтук олорбута. Кини сырдык мэсүүнэ чутастык билсэбит, дөррдоотуг табаарыстарын, биэргэ үлээлээбит дьонун- сэргэтин өйтүгөр- санаатыгар малдын баар буолуога, үгүө аата хаһан да елбөөдүйүө суога. Дууһан дьэ чэлээчтэ, сүрүгөн дьэ уоскуйда. Махтаныман этэ дөррбөр, мин олохпор үмүдүлбүт сулуу хааларбыттыгар.

Табаарална АР МИХАЙЛОВ

Автор сурдугу зингүлөр санжа
редакция познанийтар нэгдэн ол
түбайар буалбатас. Сургууа мыйнлар
чөлчөлөр ырадытхактарытар
мэчлэсээр аялал түл байлал сур